

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับบทบาททางการเมืองของผู้นำสตรีท้องถิ่นกรณี
กำนัน ผู้ใหญ่บ้านยอดเยี่ยมประจำปี 2540 ในครั้งนี้ได้มุ่งศึกษาถึงปัจจัยที่เกิดจากตัวสตรีผู้นำเองใน
3 กลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่ ด้านคุณสมบัติส่วนตัว ประกอบด้วยปัจจัยในด้าน การสำรวจคำพูด ความ
สุภาพอ่อนโยน จริยธรรม การเบียดเบียน ความอดทน ความยุติธรรม และความเสียสละ รวม 7
ประการ กลุ่มที่ 2 ได้แก่ ด้านความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติภารกิจ ประกอบด้วยปัจจัย ในด้าน
วัฒนธรรมและประเพณี การส่งเสริมอาชีพ งานพัฒนาท้องถิ่น การปราบปราม การสืบสวนข้อ
เท็จจริง การบำบัดทุกข์บำรุงสุข และการบำรุงสาธารณประโยชน์ รวม 7 ประการ และกลุ่มที่ 3 ได้
แก่ด้านความรู้ ความสามารถเฉพาะตัว ประกอบด้วย ความรู้ ความสามารถหรือไหวพริบ การรวม
กลุ่ม การสร้างบารมี การประสานงาน การพบปะประชาชน การจัดทำแผนงาน การเค็ดขาดใน
การตัดสินใจ ความใจกว้าง การควบคุมงาน และความกระตือรือร้น รวม 11 ประการ รวมทั้งสิ้น
3 กลุ่ม 25 ประเด็นปัจจัย ผลการศึกษาเป็นไปตามสมมติฐานที่ว่า การยอมรับบทบาททางการเมือง
ของผู้นำสตรีท้องถิ่นยอดเยี่ยมมีผลจากปัจจัยด้านคุณสมบัติส่วนตัว ความรู้ ความสามารถเฉพาะตัว
และความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ภารกิจตามอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย โดยระดับการยอมรับ
ด้านความรู้ ความสามารถเฉพาะตัวของสตรีผู้นำในประเด็นการประสานงานเป็นระดับสูงสุด รอง
ลงมาได้แก่ ด้านคุณสมบัติส่วนตัวในประเด็นจริยธรรม ความอดทน ความสุภาพอ่อนโยน และ
ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ภารกิจตามอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย ซึ่งไม่สอดคล้องทั้งหมดกับผลการศึกษาของ สมิหรา จิตตลดากร
ที่พบว่า ความสุภาพอ่อนโยนได้รับการยอมรับสูงสุด¹ ทั้งนี้เนื่องจากสตรีจะมีบุคลิกภาพที่แตกต่าง
จากบุรุษ โดยเฉพาะในเรื่องที่ว่า ผู้หญิงสามารถจะนำเอาตัวเองเข้าไปมีความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ได้
ดีกว่าผู้ชาย (จึงทำให้ผู้หญิงทำงานด้านประสานงานได้ดีกว่าผู้ชาย) จึงนับเป็นลักษณะเด่นที่สำคัญที่
ได้จากการศึกษาที่เป็นที่ยอมรับว่า สตรีผู้นำมีความรู้ ความสามารถเฉพาะตัวด้านการประสานงาน
สูง ซึ่งจะเป็นความรู้ ความสามารถเฉพาะตัวที่นับวันจะมีความสำคัญมากขึ้น เพราะในการแสดง
บทบาทของผู้นำท้องถิ่นหรือผู้นำในระดับตำบล หมู่บ้านในขณะนี้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่มี

¹ สมิหรา จิตตลดากร, ภาวะผู้นำของสตรีในการปกครองท้องถิ่นของไทย, หน้า 337-338

การกระจายอำนาจการปกครองในรูปองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เกือบเต็มพื้นที่ การลดบทบาทอำนาจของพนักงานฝ่ายปกครองลงโดยเฉพาะบทบาทในการกำกับดูแลหรือการจัดสรรทรัพยากรเพื่อการพัฒนา ประกอบกับบุคลิกภาพของสตรีรวมทั้งด้านสรีระ การทำงานในรูปเผด็จการหรือการสร้างบารมีในลักษณะของการอำเกรง หรือการทำงานแบบสั่งการย่อมต้องลดน้อยลง การทำงานในรูปการประสานงานจะมีความจำเป็นมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ในแง่ระดับการยอมรับที่ต่ำที่สุดก็ยังคงสอดคล้องกับการศึกษาของ สมิหรา จิตตลดากร ที่ว่า จะได้รับการยอมรับน้อยที่สุดในเรื่องการเรียกรายเงินทองหรือแรงงานของชาวบ้าน

การยอมรับของชุมชนในภาวะผู้นำของสตรีจากผลการศึกษาปรากฏเด่นชัดว่า เกิดจากความรู้ ความสามารถเฉพาะตัวของสตรีผู้นำมากกว่าความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่การกิจ โดยข้อค้นพบประการหนึ่งพบว่า ปัจจัยด้านความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติภารกิจด้านการปราบปราม และการสืบสวนข้อเท็จจริงจะส่งผลให้เกิดการยอมรับน้อยมากที่สุดเมื่อเทียบกับภารกิจที่มีลักษณะเป็นพระคุณมากกว่า อันได้แก่ การส่งเสริมอาชีพ วัฒนธรรมและประเพณี การบำรุงสาธารณประโยชน์ และการพัฒนาท้องถิ่น

สิ่งที่น่าสนใจก็คือ แนวโน้มที่เพศชายจะยอมรับความสามารถในการเป็นผู้นำของสตรีมีมากขึ้นกว่าเมื่ออดีตที่ผ่านมา เพราะกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศชายถึงร้อยละ 78.3

นอกจากผลการศึกษาจะเป็นเครื่องยืนยันถึงปัจจัยอันเกิดจากตัวสตรีผู้นำเองในการสร้างการยอมรับจากชุมชนที่ตนปกครองอยู่ ผลการศึกษารังนี้ ได้ชี้ให้เห็นถึงสิ่งสำคัญบางประการกล่าวคือ

1. แม้ว่าบทบาทของผู้หญิงที่สังคมกำหนด ซึ่งเป็นที่ยอมรับและสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน เป็นอุปสรรคที่สำคัญยิ่งประการหนึ่ง ในสมัยโบราณบทบาทของหญิงและชายแยกกันอย่างชัดเจน ผู้หญิงมีบทบาทสำคัญต่อครอบครัว ดูแลชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในครอบครัว ต่างจากผู้ชายซึ่งมีบทบาทสำคัญนอกบ้าน บทบาทที่ต่างกันชัดเจนเช่นนี้ก่อให้เกิดภาพลักษณ์เฉพาะของผู้หญิง ตลอดจนทัศนคติของสังคมที่มีต่อผู้หญิงและผู้ชายที่จะแตกต่างกันเกือบจะเป็นไปในทางตรงกันข้าม เป็นเวลาหลายชั่วอายุคน ผู้หญิงได้รับการอบรมบ่มนิสัยและถูกปลูกฝังทัศนคติมาตลอดว่าอยู่ในสถานการณ์ที่ด้อยกว่าผู้ชาย ซึ่งมีผลสืบเนื่องทำให้ผู้หญิงส่วนใหญ่และผู้ชายเกือบจะทั้งหมดคิดและเชื่อว่าผู้ชายเป็นผู้นำ ส่วนผู้หญิงเป็นผู้ตาม เพราะฉะนั้นเมื่อมองว่าการเมืองการปกครองจึงเป็นเรื่องที่อยู่ในมือของผู้ชาย การที่จะก้าวล้ำเข้าไปในอาณาจักรของอำนาจซึ่งส่วนใหญ่หมายถึงเป้าหมายของการทำงานการเมือง การแสวงหาอำนาจและการได้มาซึ่งอำนาจนั้นทำได้ในทุกรูปแบบโดยไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงความถูกต้องชอบธรรมเท่าใด ซึ่งบรรทัดฐานหรือพฤติกรรมเช่นนี้เป็นส่วนที่ทำให้ผู้หญิงขาดและไม่อยากเข้าไปเกี่ยวพันเท่าใดนัก รวมทั้งภาระครอบครัวของผู้

หญิงซึ่งหากมิได้รับการแบ่งเบาจากผู้ชายแล้ว จะทำให้ผู้หญิงไม่สามารถที่จะทุ่มเวลาอย่างเต็มที่ในการทำงานด้านการเมืองได้ ทั้งหมดนี้มีได้เป็นข้อจำกัดโดยสิ้นเชิงในการที่สตรีเพศจะเข้ามามีบทบาทในทางการเมืองการปกครองได้ดีเท่า ๆ กับเพศชาย ดังนั้น เพศจึงไม่ควรถูกยกมาเป็นข้ออ้างในการจำกัดบทบาทสตรีในการเป็นผู้นำทางการเมือง การปกครอง และการบริหาร เพราะแท้ที่จริงความรู้ ความสามารถ คุณลักษณะส่วนตัวต่างหากที่จะเป็นเครื่องแสดงถึงความสามารถในการเป็นผู้นำว่าทำได้ดีแค่ไหน เพียงไร เพราะภาวะผู้นำที่จะเกิดขึ้นได้ และนำไปสู่การทำงานที่สัมฤทธิ์ผลยังต้องเกิดจากการยอมรับของผู้ร่วมงานและผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นประการสำคัญ

2. ภาวะผู้นำเกิดจากตัวผู้นำเอง โดยพฤติกรรมหรือคุณลักษณะของตัวผู้นำเองมากกว่าการเป็นผู้นำอย่างเป็นทางการหรือตามรูปแบบ เพราะในการปกครองแบบประชาธิปไตยผู้นำต้องแสดงภาวะผู้นำในเชิงสร้างสรรค์มากกว่าการใช้อำนาจเหมือนเช่นในอดีต อย่างไรก็ตาม การที่สตรีผู้นำจะทำงานมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ด้วย ในสถานการณ์ที่พบในการศึกษานี้ หมายถึง ผู้ได้บังคับบัญชา ผู้ร่วมงาน สิ่งแวดล้อม ความเชื่อถือในตัวผู้นำ (เฉพาะตัว) และใช้ข้อจำกัดอื่น ๆ เช่น สภาพสังคม ภูมิประเทศ การประกอบอาชีพ วัฒนธรรมประเพณี และระยะเวลา เป็นต้น ทั้งนี้หากจะพิจารณาถึงความมีประสิทธิภาพ (effectiveness) ในการทำงานของผู้ผู้นำแล้ว อาจสรุปได้ว่า ประสิทธิภาพของกลุ่มบุคคลที่สตรีผู้นำปกครองอยู่ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของรูปแบบหรือสไตล์ (style) ในการนำของผู้นำ ในสถานการณ์เฉพาะที่เขานำกลุ่ม ผู้นำส่วนมากเป็นผู้นำที่สามารถในบางสถานการณ์ แต่มีอีกหลายสถานการณ์เขาไม่สามารถจะนำกลุ่มได้ดี ดังนั้นประสิทธิภาพของความเป็นผู้นำจึงขึ้นอยู่กับแบบผู้นำและสถานการณ์ เราจึงอาจเลือกที่จะกระทำได้ทั้งโดยวิธีการเลือกผู้นำหรือฝึกฝนผู้นำให้เหมาะสมกับกลุ่ม และวิธีจัดสถานการณ์กลุ่มให้เหมาะสมกับผู้นำ ภายใต้เงื่อนไขที่สำคัญที่ว่า การทำงานของผู้นำจะต้องอยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อมหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ด้วย ทั้งเพื่อนร่วมงาน ผู้บังคับบัญชาหรือผู้นำที่อยู่สูงกว่า ผู้ได้บังคับบัญชา ประชาชนหรือราษฎรในเขตปกครองหรือกลุ่มบุคคลที่อยู่ภายใต้การนำ ตลอดจนเทคนิคในการนำหรือในการทำงานและอื่น ๆ การเป็นผู้นำจึงเป็นภาวะหนึ่งที่เกิดขึ้นและผันแปรไปตามสถานการณ์แวดล้อมต่าง ๆ

3. จากการเปิดโอกาสให้สตรีเข้ามาเป็นผู้นำท้องถิ่นจึงเป็นเรื่องของความเสมอภาคในโอกาส จึงไม่ควรเอาเจตคติทางเพศมาตัดสินใจปัญหาการเป็นผู้นำหรือผู้ตามของหญิงและชาย แต่ควรพิจารณาว่าเป็นหุ้นส่วนร่วมกันระหว่างหญิงและชายกันมากกว่า เพราะประเด็นความเหลื่อมล้ำในทางการบริหารระหว่างหญิงและชายได้คลี่คลายไปได้ด้วยการที่ผู้หญิงพัฒนาตนเอง ดังนั้นแท้ที่จริงปัญหาไม่ได้อยู่ที่เรื่องเพศหญิงหรือชาย แต่เป็นเรื่องของโอกาสในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง และโอกาสที่จะพัฒนาความสามารถของตนเอง โดยเฉพาะด้านความรู้ ความ

สามารถเฉพาะตัวตามที่ผลการศึกษาคั้งนี้ได้ยืนยันว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะให้เกิดการยอมรับจากชุมชนเป็นอันดับแรก

ข้อเสนอแนะของผู้วิจัย เพื่อให้ได้ผลอย่างจริงจังในการที่จะพัฒนาผู้นำควรที่จะได้มีการศึกษาในแนวลึกถึงกระบวนการที่จะเสริมสร้างปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่พบทั้ง 25 ปัจจัยว่าจะสามารถกระทำได้อย่างไร การศึกษาดังกล่าวจำเป็นต้องใช้เวลา เพราะต้องเป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพและเป็นกรณีศึกษา (Case-Study) เพื่อจะได้ทราบแนวทางในการนำมาพัฒนาขีดความสามารถหรือสร้างการยอมรับในตัวผู้นำให้มากขึ้นในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพัฒนาบุคลากรระดับผู้นำทั้งในรูปการฝึกอบรม สัมมนา รวมทั้งการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่ได้ผลอย่างจริงจังต่อไป